

Eestimaa pilvine taevas (tõlkija järelsõna)

Mati Rahu

Ilmselt paljudele meist on teada vaidlused meedias, milles osa ministeeriume ning teadus- ja õppeasutusi on tõstatanud küsimuse Eesti isikuandmete kaitse seaduse kooskõlla viimisest eurodirektiiviga (1). Vastaspoole moodustavad enamasti anonüümseks jääda soovivad ametnikud, kellel on ükskõik, et maailma rangeimate piirangute sisseadmisega terviseregistrite loomisel ja registriandmete kasutamisel me lihtsalt kaotame Eestist mitmed riigile tähtsad teadusharud. Inimese eraelu puutumatus sildi all registruuringuid põrmustava võimu tagamaad sisalduvad küünilises ülestunnistuses, mille järgi "mitmed kõrgele ametikohale jõudnud inimesed ei soovi, et nende isikustatud terviseandmed registrites oleksid".

Muidugi käib Gissleri ja Haukka artiklis jutt hoopis teisest tasandist – Soomet tuntakse riigina, kus tervise- ja sotsiaalandmeid peetakse ülioluliseks inforessursiks. Riiklike, kogu rahvastikku hõlmavate registrite korral ei arutleta, et privaatsuse kaitse nimel peaksime igalt patsiendilt või kliendilt saama informeeritud nõusoleku. Soomes nagu paljudes teisteski riikides teatakse: sedalaadi nõusolekunnõude kehtestamisel kannab andmekvaliteet niivõrd, et ausam oleks trükimustas suurte tähtedega kuulutada "Meie eesmärk on need ja need registrid likvideerida!" Ning lasta ajaloo tarbeks panna juurde isikute nimed, kes privaatsuse kaitsest omamoodi aru saavad või "õilsa tankisti" rolli täidavad.

Tavatseme tihti hellitada lootust, et vaadake, 20–25 või isegi 10 aasta pärast jõuame (majandus)arengus Soomele järele. See, mis Eesti isikuandmete kaitse seaduse 1996. ja 2003. aasta redaktsiooniga tehti, annab pigem tunnistust, et eemaldume kõigist Põhjamaadest kosmilise kiirusega. Oleme oma teadusevaenuliku, kellegi kõnepruugis "teadust tapva" seadusega paigutunud hoopiski Saksamaa külje alla. Ammuilma kasutatavad rahvusvaheliste epidemioloogiakursuste lektorid näitena Saksamaad (Lääne-Saksamaad) kui riiki,

kus haigusregistrid on peaaegu kasutatud, haiguste esinemisest teatakse vähe ja rahvastikupõhised epidemioloogilised registruuringud puuduvad. Eestis asetleidvat statistika ja teadusuuringute sunnitud kolimist pöranda alla nimetas taani kolleeg, teenekas registruuringute tegija liikumiseks keskaja suunas (2).

Paraku ei saa meil Siseministeriumi ametnike vankumatu vastuseisu tõttu hakata muutma isikuandmete kaitse seadust, mis Riigikogus 26 poolthäälega vastu võeti (3). Ah soo, siseminister Margus Leivo ettekande järgi olevat Euroopa Liit andnud hävitava hinnangu isikuandmete kaitse olukorrale Eestis, sest "meil kavatsetakse töödelda isikuandmeid ja delikaatseid isikuandmeid isikustatud kujul" (4). Oh õudust! Kui nii, siis oleksid Põhjamaad juba ammu häbiposti naelutatud, sest nende registrid, nagu Gissleri ja Haukka kirjutis näitab, on aastakümneid sisaldanud isikustatud andmeid. Selle asemel, et tunnustada isikuandmetega töötavaid spetsialiste, viia õigusaktid vastavusse teadusuuringute ja statistika praktikaga (avalikes huvides tehtav vajalik töö!) ning luua kindlad reeglid andmete kogumise, kasutamise ja arhiivimise kohta, on Eesti ühiskonnas asutud kunstlikult probleeme tekitama. Sest meie, seni veel mõni tudisev terviseregister kaaslaseks, tuleme ju totalitaarsest riigist ja ainuüksi seetõttu oleme teadagi ... niisugused. Nii või teisiti, andmekaitse seaduse sisu on poliitilise valiku küsimus. Valik aga, teadagi, sõltub lobitöö jõulisusest.

Kirjandus

1. Vestlusring: Kas suretame riigi andmekorralduse ja teaduse välja? Postimees, 24.03.2004.
2. Rahu M, Storm H. Teadustöö, registrid, inimesed ja andmekaitse. Hippokrates 2004;6:188–91.
3. Rahu M, McKee M. Effect of Estonian law on prospects for public health research [letter]. Lancet 2003;362:2122.
4. Euroliit mures andmekaitsete pärast [uudis]. Eesti Ekspress, 10.06.2004.